

**Jelle Stegeman, *Handbuch Niederländisch. Sprache und Sprachkultur von den Anfängen bis 1800***. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2014. ISBN: 9783534259779. €79,90 (Voor leden €49,90)

De Nederlandse taal is de laatste decennia erg populair in Duitsland en de studie Nederlands staat bij onze oosterburen hoog aangeschreven. Duitstalige neerlandici kunnen natuurlijk gebruik maken van Nederlandstalige boeken over de Nederlandse taal, literatuur en cultuur, maar voor scholieren, beginnende studenten of deskundigen uit andere disciplines zijn monografieën in het Nederlands vaak toch geen optie. De interesse in kwalitatief goede, Duitstalige boeken over het Nederlands blijft maar groeien en gelukkig zijn er auteurs en uitgevers die hierop ingaan. Zo zijn er naast een Nederlandse literatuurgeschiedenis (Grüttemeier & Leuker 2006) vrij recent verschillende basiswerken in het Duits verschenen: een inleiding in de Nederlandse taalkunde (Boonen & Harmes 2013), een tweedelige basiscursus Nederlandse literatuur (Bundschuh-Van Duikeren e.a. 2014) en een handboek vakdidactiek Nederlands (Wenzel 2014). Het *Handbuch Niederländisch. Sprache und Sprachkultur von den Anfängen bis 1800* van Jelle Stegeman rondt dit rijtje nu af met een uitvoerige beschrijving van de geschiedenis van de Nederlandse taal en taalcultuur.

Op meer dan 500 bladzijden geeft de auteur een gedetailleerd overzicht van de historische ontwikkeling van het Nederlands. De hoofdstukken zijn chronologisch geordend: na een inleidend hoofdstuk begint Stegeman met de 'Vorboten des Niederländischen (bis 500)' (hoofdstuk 2). In hoofdstuk 3 behandelt hij 'Das Altniederländische des Früh- und Hochmittelalters (bis 1150)' en in hoofdstuk 4 'Das Mittelniederländische des Hoch- und Spätmittelalters (1150 bis 1500)'. In de hoofdstukken 5 en 6 komen 'Das überregionale Neuniederländische der frühen Neuzeit (1500 bis 1650)' en 'Das kultivierte Niederländische der mittleren Neuzeit (1650 bis 1800)' aan de orde. De auteur sluit af met een vooruitblik op de ontwikkeling van het Nederlands in de volgende twee eeuwen (hoofdstuk 7), waarbij hij o.a. de verdere codificatie en de positie van het Nederlands in Vlaanderen vermeldt. De hoofdstukken 2 tot en met 6 zijn telkens op dezelfde manier opgebouwd: in de eerste paragraaf beschrijft de auteur de culturele, politieke en maatschappelijke context in de Lage Landen. In de tweede paragraaf gaat het om de

talige ontwikkeling van het Nederlands en de belangrijke aspecten voor de periode, zoals het fenomeen schrijftaal en schrijftraditie in de middeleeuwen of de evolutie van een cultuuraal in de zestiende eeuw. In de derde paragraaf worden telkens originele teksten met een korte toelichting en een Duitse vertaling gepresenteerd. Paragraaf vier bespreekt de taalkundige deelgebieden fonologie (klanken), morfologie en syntaxis (opbouw van woorden resp. zinnen) en het lexicon (woorden en hun betekenis). De tekst is aangevuld met kaarten, grafieken, overzichten en enkele bijzonder fraaie afbeeldingen in kleur, bijvoorbeeld een folio uit het handschrift van de *Rijmbijbel* van Jacob van Maerlant en het schilderij *Nederlandse spreekwoorden* van Pieter Bruegel de Oude.

De beoogde doelgroep van deze monografie zijn specialisten en geïnteresseerde leken. Omwille van de leesbaarheid heeft Stegeman ervoor gekozen om in de tekst geen voetnoten of directe verwijzingen naar de secundaire literatuur te gebruiken. Voor specialisten is dit echter een gemiste kans, want je zou dit wel verwachten in een wetenschappelijke tekst die ook het meest recente onderzoek wil voorstellen (p. 21). Voor leken of beginners is het taalgebruik soms te technisch. Zo schrijft Stegeman bijvoorbeeld over de Indo-Europese taalgroep: 'Traditionell wurde diese aufgrund späterer Lautentwicklungen der palatovelaren, velaren und labiovelaren Plosiven in zwei Klassen unterteilt, die einer Isoglosse im Indogermanischen entsprechen würden, eine umstrittene Annahme, welcher namentlich die Lokalisierung des Hethitischen und des Tocharischen widerspricht' (p. 37). Het Duits van Stegeman is over het algemeen nogal gedateerd en soms vrij stroef, waardoor de tekst niet echt vlot leest. Een voorbeeld is 'Moritz verhinderte die Enthauptung des 89-jährigen Staatsmannes, der auf ein Gnadensuch verzichtet hatte, 1619 in Den Haag nicht' (p. 252).

In dit *Handbuch* wil de auteur verschillende vraagstellingen aanstippen, onder andere de vraag of het Afrikaans een variant van het Nederlands is (zo staat het in de flaptekst). Het zoeken naar een antwoord in dit boek is echter niet zo eenvoudig. In het register staan namelijk alleen de namen van auteurs en hun werken. Taalkundige termen of historische personen en gebeurtenissen zijn helaas niet opgenomen: onder 'Afrikaans', 'variant', 'variëteit' of 'Jan van Riebeeck' kun je dus niet zoeken. In het inhoudsoverzicht vind je uiteindelijk een paragraaf (6.1.1.2) over de 'Entstehung niederländischer Sprachva-

rietäten im Süden Afrikas'. En hieronder valt ook het Afrikaans. Hoewel dit onderwerp zelfs op de flaptekst vermeld staat, besteedt Stegeman er nog geen twee bladzijden aan. Op grond van de kop van de paragraaf zou je het Afrikaans als een variëteit van het Nederlands kunnen opvatten. Stegeman besluit de paragraaf met de stelling dat het algemeen Nederlands ruimte maakt voor het Afrikaans dat vanaf 1925 naast Engels de officiële taal wordt (p. 399). Hier wordt het Afrikaans dus als zelfstandige taal beschouwd. Echt verhelderend is dit niet: aan de ene kant worden taalkundige begrippen door elkaar gehaald (een 'variant' is iets anders dan een 'variëteit'), aan de andere kant blijft het voor de lezer nogal onduidelijk of Stegeman het Afrikaans nu als variëteit van het Nederlands/Hollands beschouwt of als zelfstandige taal.

Naast gegevens over de geschiedenis van de Nederlandse taal biedt Stegeman in zijn *Handbuch* veel nuttige informatie over de geschiedenis van de Lage Landen en geeft hij een mooie bloemlezing van allerlei teksten uit een millennium Nederlandse letterkunde, van de *Utrechtse doopbelofte* over *Van den vos Reynaerde*, een brief van Rembrandt, het *Scheepsjournaal* van Bontekoe, *Kleine gedigten voor kinderen* van Van Alphen, stukken van Bredero en Hooft tot stukken voor de *Hollandsche Spectator* van Van Effen. Er zijn verschillende genres opgenomen zoals epos, lied, gedicht, drama, historische teksten, oorkonden, religieuze teksten, psalmen, persoonlijke brieven et cetera. Deze bloemlezing nodigt uit tot een vergelijking van de taal in de verschillende stadia en laat zien dat het Nederlands een cultuurtaal met een eigen verleden, een zelfstandige ontwikkeling en een rijke literaire traditie is. Stegemans monografie biedt zo een duidelijke meerwaarde tegenover het ietwat verouderde Duitstalige werk *Geschichte der niederländischen Sprache* van Vekeman & Ecke (1993). We wachten met spanning op deel twee met de beschrijving van de Nederlandse taal en taalcultuur van 1800 tot heden.

Ute K. Boonen

## Bibliografie

- Boonen & Harmes 2013 – U.K. Boonen & I. Harmes (eds.), *Niederländische Sprachwissenschaft. Eine Einführung*. narr-Studienbücher. Tübingen, 2013.
- Bundschuh-van Duikeren, Missinne & Konst 2014 – J. Bundschuh-van Duikeren, L. Missinne & J. Konst (eds.), *Grundkurs Literatur aus Flandern und den Niederlanden I. 12 Texte – 12 Zugänge* en *Grundkurs Literatur aus Flandern und den Niederlanden II. Primärtexte in Auswahl und deutscher Übersetzung*. Münster, 2014.
- Grüttemeier & Leuker 2006 – R. Grüttemeier & M.-Th. Leuker (eds.), *Niederländische Literaturgeschichte*. Stuttgart e.a., 2006.
- Vekeman & Ecke 1993 – H.W.J. Vekeman & A. Ecke, *Geschichte der niederländischen Sprache*. Bern, 1993.
- Wenzel 2014 – V. Wenzel (ed.), *Fachdidaktik Niederländisch*. Studienbücher zu Sprache, Literatur und Kultur in Flandern und den Niederlanden, dl. 3. Münster, 2014.